

IZVEŠTAJ O POŠTOVANJU STANDARDA JAVNOG ŽIVOTA U SRBIJI FEBRUAR 2009

YUCOM

Izveštaj je sačinio Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM u okviru projekta „**Jačanje kapaciteta lokalnih branitelja ljudskih prava i uvođenje standarda javnog života u Srbiji**“ koji se realizuje uz finansijsku pomoć Evropske Unije. Sadržina ovog dokumenta predstavlja isključivu odgovornost YUCOM-a i njegovih projektnih partnera i ni na koji način ne odražava stavove Evropske Unije.

nesebičnost

Nosioci javnih funkcija treba da donose samo one odluke koje su u skladu sa javnim interesima. Ne bi trebalo to da čine iz finansijske ili materijalne koristi za sebe, svoju porodicu, ili svoje prijatelje.

integritet

Nosioci javnih funkcija ne bi trebalo da budu pod bilo kakvom finansijskom ili drugačijom obavezom prema pojedincima ili organizacijama sa strane koji bi mogli da utiču na njih u vršenju službenih dužnosti.

objektivnost

U obavljanju javnih poslova, uključujući tu i postavljanje na javne funkcije, dodeljivanje poslova ili preporučivanje pojedinaca za nagrade i beneficije, nosioci javnih funkcija treba da donose odluke na osnovu kvaliteta.

odgovornost

Nosioci javnih funkcija odgovorni su za svoje odluke i postupke javnosti i moraju da se potčine svakoj kontroli primerenoj njihovoj funkciji.

otvorenost

Nosioci javnih funkcija treba da budu što je moguće otvoreniji u vezi sa svim odlukama i postupcima koje preduzimaju. Moraju da obrazlože svoje odluke i da uskrate informacije samo kada širi javni interes to jasno zahteva.

poštenje

Nosioci javnih funkcija imaju obavezu da prijave svaki privatni interes koji ima veze sa njihovom javnom dužnosti i da preduzmu korake za razrešenje konflikata koji se pojavljuju na način koji štiti javni interes.

lični primer

Nosioci javnih funkcija treba da podstiču i unapređuju ove principe vođstvom i ličnim primerom.

REZIME

U februaru 2009. godine građani Srbije suočili su se sa grubim kršenjem standarda javnog života u nekoliko navrata. Nezadovoljstvo građana Srbije, koje se povodom nekoliko slučajeva ispoljilo u jakoj medijskoj kampanji protiv ovakvih ponašanja, rezultiralo je ostavkama onih koji su kršili standarde, što predstavlja korektiv odstupstva reakcija nadležnih institucija, a time i adekvatnih zakonskih sankcija.

Među njima su:

1. kršenje standarda javnog života od strane članova Republičke izborne komisije;
2. kršenje standarda javnog života od strane predstavnika Ministarstva spoljnih poslova i Vlade RS povodom slučaja Miladin Kovačević;
3. kršenje standarda javnog života od strane funkcionera u oblasti zdravstva.

S druge strane, tokom februara je jedna od „afera“ samo poljuljkala **integritet** narodnih poslanika – usvajanje izmena na **Zakona o akcizama**, povodom koga se javila sumnja da je rezultat pritiska srpskih tajkuna na narodne poslanike.

I REPUBLIČKA IZBORNA KOMISIJA

Tokom februara 2009. godine, poverenje javnosti u demokratske institucije ozbiljno je poljuljano otkrivanjem postojanja sukoba interesa većine reizabranih članova Republičke izborne komisije (RIK) na koji je dodatno uticalo objavljivanje visine primanja članova RIK-a. Imajući u vidu značaj ove institucije za demokratski poredak kao i da su neki od članova RIK-a nosioci najviših pravosudnih funkcija, ovaj slučaj predstavlja primer grubog

kršenja većine standarda javnog života.

Standard broj 1.

NESEBIČNOST

Prema izveštajima domaćih medija, članovi Republičke izborne komisije od kojih su, suprotno *Zakonu o sprečavanju sukoba interesa pri vršenju javnih funkcija*, većina nosioci «duplih» funkcija, su sami sebi uvećavali predviđene nagrade za rad.

«Navodi se da su umesto 60.770 dinara, uz bonuse, sebi isplaćivali i do 700.000 dinara mesečno i da su zakazivali po deset sednica dnevno kako bi mogli da naplate milionske sume.» (Glas javnosti 9. februar 2009, Sramota Srbije).¹

Standard broj 3.

OBJEKTIVNOST

Ovaj standard je prekršen jer su za pojedine članove RIK-a izabrani bliski srodnici i supružnici narodnih poslanika (supruga narodnog poslanika Zorana Krasića, sestra narodne poslanice Vjerice Radete). Narodni poslanici Republike Srbije koji su, za članove RIK-a, izabrali sa sobom povezana lica u takvom aktu nisu videli ništa sporno, i čak su opravdavali reizbor.

Izjava narodnog poslanika, šef poslaničke grupe SRS, Zoran Krasić

„Ne znam šta je tu za njih sporno. Žena učestvuje u raznim izbornim komisijama još od 1991. i to nikad nije bio problem. (..) Ali sad je nekome to poslužilo kao zgodna situacija za pokretanje kampanje protiv mene - poručuje Krasić.“ (Kurir, 4. februar 2009, Članovi RIK u sukobu interesa)

¹ Nakon ovih napisa Republički odbor za rešavanje o sukobu interesa, rešavajući po službenoj dužnosti našao je da je da: “Pravo na isplatu dnevnica predsedniku, članovima i sekretaru Republičke izborne komisije i njihovim zamenicima utvrđeno je odlukama RIK o naknadama i drugim troškovima vezanim za rad RIK, **bez jasnog zakonskog osnova.**”

Izjava Vjerice Radete, poslanice SRS

„Da je u pitanju kampanja protiv nje, i to "iz naprednjačke kuhinje", smatra i Vjerica Radeta.

Moja sestra je u RIK još od 1998, ima ogromno iskustvo i mislim da taj posao obavlja odlično. Očigledno je da SNS ima neki problem, pa i na ovaj način pokušava bezuspešno da nam naudi - kaže Radeta.“ (Kurir, 4. februar 2009., Članovi RIK u sukobu interesa)

REAKCIJE:

Republički odbor za rešavanje o sukobu interesa je 11. februara 2009. nakon izbora članova RIK-a, objavio **mišljenje**: „Članove RIK u stalnom sastavu imenuje Narodna skupština na predlog poslaničkih grupa (član 33. stav 1. Zakona o izboru narodnih poslanika). Ukoliko je za člana RIK poslanička grupa predložila, a Narodna skupština imenovala, lice koje je bliski srodnik narodnog poslanika, u zavisnosti od okolnosti slučaja i mogućnosti uticaja funkcionera na imenovanje, može se smatrati da je narodni poslanik koristio javnu funkciju za sticanje koristi ili pogodnosti za povezano lice, čime bi povredio odredbu člana 4. stav 2. Zakona o sprečavanju sukoba interesa.“

Standard broj 7.

LICNI PRIMER

Sudija Vrhovnog suda Srbije, Sonja Brkić i ministarka pravde Snežana Malović, su protivno zahtevu koji nameću standardi javnog života, da deluju ličnim primerom, u dva mandata, kroz postojanje sukoba interesa, kršile zakon.

Izjava sudije Vrhovnog suda Srbije, Sonje Brkić:

„Moram da reagujem i zaštitim svoje dostojanstvo, tim pre što ‘argumenti’ za moju smenu dolaze od autoriteta poput Zorana Ivoševića i Slobodana Vučetića. U novom zakonu o sudijama, koji je stupio na snagu, a primenjuje se od 1. januara 2010, izričito je propisano da sudija može biti član u izbornim komisijama“,

Sudija Sonja Brkić se oglušila o poziv Vrhovnog suda Srbije da da ostavku na funkciju RIK-a. O tome je govorila sudija Vida Petrović – Škero.

"Ja sam imala zaključke na sastancima predsednika sudova, molbu svim sudijama da se uzdrže od prihvatanja učešća u izbornim komisijama. Jer u tim komisijama se crpi sudijski autoritet, te odluke podležu sudskoj kontroli", objašnjava Vida Petrović-Škero. (B92, 17. februar 2009, Poligraf)

Nakon pritiska javnosti, Sonja Brkić je dala ostavku na funkciju člana Republičke izborne komisije.

REAKCIJE:

Zoran Ivošević, bivši sudija Vrhovnog suda i profesor prava na Univerzitetu "Union", Blic

„Ostavke koje su na funkciju predsednika i člana Republičke izborne komisije podnele sudija Vrhovnog suda Sonja Brkić i ministarka pravde Snežana Malović samo su njihov lični čin. Međutim, ima mnogo razloga da se razmisli o njihovom razrešenju. Jer, može li sudija koji sluša šta mu stranka naredi biti nezavisan i kakva je to ministarka pravde koja ne zna da čita propise. To je neoprostiv greh“. (...) Prvo, kako neko može biti sudija ako krši zakon. Njena ostavka je pokazala spregu između sudije i partije koja ju je predložila za člana RIK. Iako ona nije član DS, jer sudije i ne smeju biti u partijama, ona je sledila zahtev stranke i to otvara pitanje da li ona kao sudija može biti nezavisna i samostalna ako sluša šta joj stranka kaže. Iskreno, kao građanin, ja više nemam poverenja u nju, jer bi tako mogla i da presudi u nekom slučaju po nalogu stranke - kaže Ivošević.“

* * *

Ministarka pravde Snežana Malović, nakon što je podnela ostavku na članstvo u Republičkoj izbornoj komisiji (RIK), uplatila je na račun Trezora Narodne banke Srbije dva miliona dinara, koje je dobila na ime nadoknade za rad u RIK-u. Iako Ministarka pravde nije bila dužna da novac vrati, pokušala je da, nakon otkrivanja afere, ličnim primerom ublaži poljuljano poverenje građana.

REAKCIJE:

Analizirajući komentare građana, uočava se da postoji razvijena svest građana šta znači zapravo, delovati ličnim primerom. Kao reprezentativan primer, izdvajamo jedan:

Gospođo ministarka gde vam je moral?

Za vas jedna poučna informacija! Čitajući vesti stranih časopisa pročitah da je u Nemačkoj ministar saobraćaja podneo ostavku pre nedelju dana. Razlog: Dotični ministar je u naseljenom mestu vozio umesto 50 Km/h prekoračio limit na 80 Km/h, radar ga je slikao i to je bilo dovoljno!

Tako to radi EVROPA u koju zelite ne birajući sredstva. Šta je sa vašim moralom? Ili stvarno verujete da normalan čovek može da proguta vašu priču da niste znali? Šta niste znali, kako te pare da potrošite???

(Objavljeno 17/02/2009 kao komentar na tekst Ministarka pravde vratila dva miliona dinara objavljen na web sajtu Danas-a)

II SLUČAJ MILADINA KOVAČEVIĆA

Javnost Srbije je 19. februara 2009. godine upoznata da je Vlada stavila oznaku „državna tajna“ na informaciju da će isplatiti million dolara kako bi se zataškao problem između SAD i Srbije nastao usled nezakonitog delovanja državnih organa Srbije kojima je omogućeno protivpravno napuštanje teritorije SAD od strane osumnjičenog Miladina Kovačevića.

Stavljanjem oznake državna tajna na ove « informacije » Vlada Republike Srbije, a pre svega Ministarstvo spoljnih poslova i Ministarstvo pravde, grubo su

prekršili standard da rad nosioca državnih funkcija bude otvoren i zahtev da se, o ovoj odluci, izvesti javnost. Tako se, kršenjem standarda javnog života, uzdrmalo poverenje građana u legalnost ovakvog delovanja. Dodatna promptna « poseta » inspektora iz Uprave kriminalističke policije prostorijama Borbe 20. februara, zbog obaveštavanje javnosti o stvarima koje su nesumnjivo od javnog interesa, poverenje građana u mogućnost i poželjnost otkrivanja (ne)odgovornih nosioca javnih funkcija, najteže je ugroženo.

Standard broj 4.

ODGOVORNOST

Utvrđivanje odgovornosti svih nosioca javnih funkcija pre svega u Ministarstvu spoljnih poslova koji su omogućili protivpravno napuštanja teritorije SAD-a od strane Miladina Kovačevića, osujećeno je tajnim milioniskim poravnanjem države Srbije i porodice oštećenog lica. Šteta koja je nastala usled nezakonitog postupanja predstavnika vlasti radi „pomoći“ licu koje je osumnjičeno da je izvršilo teško krivično delo, naknađena je novcem poreskih obveznika. Time se u srpskoj javnosti dodatno pojačalo uverenje da je vlast neodgovorna.

„Odbrana“ ovakvog delovanja Vlade se zasnivala na stavljanje oznake „državna tajna“ na celu aferu i nemogućnost odavanja informacije o njoj. Istovremeno, Vlada je zatražila da krivično odgovara lice koje je odalo informaciju Borbi. Ova odbrana je data u vidu saopštenja Vlade od 23. februara 2009. godine pod nazivom „*Poverljivi dokumenti o slučaju Kovačević biće objavljeni po pronalaženju rešenja prihvatljivog za obe zemlje*“ U saopštenju se navodi: „Vlada Republike Srbije saopštila je danas da je na informaciju o slučaju Miladina Kovačevića stavila oznaku poverljivosti u interesu uspešnog vođenja pregovaračkog procesa i u interesu svih strana koje učestvuju u pregovorima.“

Da ne postoje želje da se utvrdi odgovornost konkretnih lica ukazuje i činjenica da je, uprkos pozivu zaštitnika građana, ministar spoljnih poslova nekoliko meseci, suprotno izričitoj zakonskoj obavezi, odbijao da se susretne sa zaštitnikom građana i razgovara o propustima svog ministarstva u slučaju Kovačevića.

Standard broj 5.
OTVORENOST

Oznaka poverljivosti, odnosno državne tajne stavljena je na slučaj Kovačević po preporuci Ministarstva spoljnih poslova (Blic, Slučaj Kovačević državna tajna do marta). Upravo su predstavnici tog Ministarstva i naneli štetu državi Srbiji njihovim nelegalnim postupanjem.

Tako su predstavnici vlasti, ozlojeđenoj javnosti povodom celokupnog slučaja i njegovog rešavanja, izjavljivali:

Izjava ministra spoljnih poslova, Vuka Jeremić (RTS):

„Učinićemo sve da taj problem rešimo u skladu sa zakonom, a do tada će slučaj, u interesu bržeg okončanja, ostati pod oznakom državne tajne“, objasnio je ministar Jeremić gostujući na Radio-televiziji Srbije.

Izjava državnog sekretara u Ministarstvu pravde, Slobodana Homena (Blic)

„O odluci Vlade ne mogu da govorim upravo zbog oznake tajnosti. Ali ovde nije reč ni o kakvoj naknadi štete. Nema odštete dok se u krivičnom postupku ne utvrdi nečija krivica! A postupak protiv Kovačevića nije okončan ni u SAD, ni u Srbiji. S druge strane, Srbija jeste prekršila Bečku konvenciju kada su naš konzul i vicekonzul izdali putnu ispravu Kovačeviću i to je njena odgovornost.“

REAKCIJE:

S druge strane, ombudsman Saša Janković poručio je vlastima da bi država morala da prestane da iza oznake tajnosti krije ono za šta smatra da se neće svideti građanima.

„Mislim da bi država trebalo da se ne interesuje previše kod novinara za svoje sopstvene tajne, već da pruže jasne uveravanja da se iza oznake tajnosti ne krije ništa što bi izazvalo nezadovoljstvo građana, jer oznaka tajnosti ne služi za to već za nešto sasvim drugo“ rekao je Janković za B92.

III SLUČAJ ZLOUPOTREBE POLOŽAJA U ZDRAVSTVU

Gradska sekretarka za zdravstvo Dragana Jovanović optužila je u oktobru 2008, nekoliko dana po stupanju na dužnost, direktore kliničko-bolničkih centara Bežanijska kosa, Zemun i Zvezdara i domova zdravlja Palilula i Zvezdara da su nenamenski trošili budžet i da nisu poštovali Zakon o javnim nabavkama. Gradonačelnik Beograda je podržao smenu ovih direktora, koja

je usledila u februaru 2009, objašnjavajući da je utvrđeno da je npr. u KBC „Bežanijska kosa“ za neplanirane nabavke potrošeno 54 miliona dinara, a ustanovljeno je i da su pomoćnicima direktora isplaćivane nadoknade u iznosu od hiljadu evra mesečno na ime neke pripravnosti.

Ove informacije izazivale su burne reakcije ministra zdravlja, Tomice Milosavljevića, koji je oštro negodovao zbog obaveštavanja javnosti o navodnim aferama. Nakon ove reakcije ministra, gradska sekretarka za zdravstvo je optužila da ministra da je proneverio više miliona evra. Sam ministar je pokrenuo krivični postupak protiv gradske sekretarke i zatražio smenu državne sekretarke za zdravstvo. Time je ministar zdravlja prekršio standarda javnog života koji nalaže nosiocima javnih funkcija da podstiču i unapređuju standarde javnog života vođstvom i ličnim primerom, s obzirom da je od samog otkrivanja „afere“ u zdravstvu, umesto da podrži borbu protiv neodgovornog ponašanja direktora, optuživao ovakav čin gradske sekretarke za zdravstvo.

Standard broj 7.

LIČNI PRIMER

Izjava ministra zdravlja, Tomice Milosavljevića, B92

“Ja zaista mislim da ćemo morati da preispitamo opravdanost ostanka gradske sekretarke za zdravstvo na toj veoma odgovornoj funkciji”, smatra Milosavljević.

(..)

U stalnom sam kontaktu s gradonačelnikom i očekujem da se ozbiljno preispita njen ostatak na funkciji - kazao je ministar. On je ocenio da ponašanje Jovanovićeve počinje da opstruiše rad zdravstvenih ustanova, kao i samog Sekretarijata za zdravstvo. „

REAKCIJE:

Analizirajući komentare građana, uočava se da postoji razvijena svest građana šta znači zapravo, delovati ličnim primerom. Kao reprezentativan primer, izdvajamo jedan:

U celoj ovoj situaciji nema nista sporno.

Ako se dokazu tvrdnje Jovanoviceve, ministar mora da leti sa položaja (+ krivična odgovornost), ako se ne dokaze, onda Jovanoviceva mora da napusti funkciju (+ da odgovara za klevetu).

Jedino tako je moguće da se uvede ODGOVORNOST za izgovorenu rec/postupak

IV SLUČAJ UTICAJA TAJKUNA NA DONOŠENJE PROPISA O AKCIZAMA

Tokom februara meseca, javnost je pokušala da sazna da li su poslanici Narodne skupštine izglasali izmene Zakona o akcizama, na osnovu lobiranja jednog od vodećih tajkuna u Srbiji, Predraga Rankovića Peconije, s obzirom da izglasane izmene ne omogućavaju popravljnje stanja u budžetu. Naime, kako su tvrdili pojedini poslanici, direktor kompanije Predraga Rankovića Peconija obilazio je poslaničke klubove u Skupštini kada se glasalo o Zakonu o akcizama. Time je stavljen pod sumnju **integritet** narodnih poslanika, kao standard javnog života kao i njihova **objektivnost u radu**.

Standard broj 2.

INTEGRITET

Odbijanjem dostavljanja zvanične informacije od strane Narodne skupštine o ulasku i izlasku lica u Narodnu skupštinu dana kada se glasalo o izmenama Zakona o akcizama, doveden je ozbiljno u sumnju integritet narodnih poslanika. Dnevni list Blic navodi: „Očigledno je da nikome više ne odgovara da rasvetli činjenice i da sve ostaje samo na lično izrečenim optužbama jer su poslanici posle prve oluje odbili da provere bar ko je od direktora duvanskih fabrika bio u parlamentu. Zahtev „Blica“ od 28. januara da nam se omogući uvid u spisak ljudi koji su dolazili u Skupštinu danima kada se o akcizama na cigarete odlučivalo odbijen je uz više nego nategnuto objašnjenje da bismo time „prekršili pravo na privatnost građana jer bismo imali uvid u lični broj ili broj lične karte.“ Tako, kršenjem standarda otvorenosti se nije potvrdila ali ni opovrgnula tvrdnja jedne poslanice Narodne skupštine o nepostojanju integriteta narodnih poslanika.

Izjava narodne poslanice, Suzane Grubješić, B92:

“Neki poslanici su videli izvršnog direktora te firme kako je obilazio neke poslaničke klubove. Neposredno pred glasanje dobila sam informacije da taj čovek obilazi neke poslaničke klubove, ali nisam mogla da pretpostavim da će se ipak desiti ono što se desilo - da se ne poštuje volja vladajuće većine, da se ne poštuje Vladina odluka da se ti amandmani odbiju i da će se glasati onako kako se na kraju glasalo”.

REAKCIJE:

Prof. dr Stevan Lilić, Blic:

Način na koji je usvojen amandman na Zakon o akcizama je očigledno afera prvorazrednog ranga i zaslužuje da se do detalja i transparentno ispita svako ko je u tome igrao neku ulogu, pogotovo što je u pitanju „siva zona“ između tajkuna i finansiranja stranka. Skupština je dužna da sve informacije pruži javnosti i po opštoj zainteresovanosti za temu i po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, koji je sama donela. Njihovi argumenti o tome da je bilo narušeno pravo na privatnost je tanak argument, na dugačkom štapu. Odbijanje da pokažu evidenciju ulazaka je skrivanje informacije putem sumnjivih argumenata

